

Til Utenriksdepartementet

Oslo, 23. april 2012

NOU 2012:2 – Alternativprosjektets innspill til høringsrunden

Prosjektet "Alternativer til dagens EØS-avtale" viser til Utenriksdepartementets nettsider, der det står at synspunkter på NOU 2012:2 i forbindelse med høringsrunden kan sendes til departementet. Prosjektet viser i den forbindelse til den rapport som vi lanserte 15. mars 2012 om alternativer til dagens EØS-avtale (ligger vedlagt). Vi vil i tillegg knytte noen kommentarer til temaet.

I år er det 20 år siden stortingsflertallet etter lang debatt vedtok EØS-avtalen, og ved nyttår var det 18 år siden avtalen trådte i kraft. I løpet av disse årene er avtalen blitt stadig mer omfattende, og den griper i dag inn på områder som stortingsflertallet forutsatte at den ikke skulle berøre. Sentrale elementer innen norsk distriktpolitikk, petroleumpolitikk, forvaltning av naturressurser, alkoholpolitikk, og i de senere år faglige rettigheter og tiltak for å hindre sosial dumping, har i tur og orden blitt utfordret av overvåkingsorganet i EØS, ESA, og EFTA-domstolen.

Gjennom nye dommer fra EU-domstolen strammes grepet om EUs medlemsland ytterligere, ikke minst gjelder dette innen de områder fagbevegelsen søker å ivareta. Tilsvarende strammes grepet om Norge gjennom nytolkning av EØS-avtalen fra overvåkingsorganet ESA og EFTA-domstolens side. Fra EU kommer stadig nye direktiver som i altfor liten grad blir diskutert her hjemme, og som stortingsflertallet altfor sjelden tør eller vil stå opp mot.

I Soria Moria II slo regjeringspartiene fast at det skulle nedsettes *"et forskningsbasert, bredt sammensatt offentlig utvalg som skal foreta en grundig og bredest mulig gjennomgang av EØS-avtalen og konsekvensene av avtalen på alle samfunnsområder."* Dette skal regjeringspartiene ha honnør for. Ikke alle ønsket en slik gjennomgang – langt mindre at den skulle komme i form av et offentlig utvalg.

Det var imidlertid en vesentlig mangel i utvalgets mandat. De hadde ikke fått i oppdrag å utrede alternativer til dagens EØS-avtale. I forbindelse med presentasjonen av utvalget i januar 2010, var utenriksminister Jonas Gahr Støre tydelig på utvalget ikke skulle utrede alternativer: *"Det er viktig at regjeringen ikke sender signaler om at Norge utreder andre tilknytningsformer til EU enn EØS, som medlemskap eller en handelsavtale."* (Gjengitt av NTB 7. januar 2010).

Uten en gjennomgang av alternativer vil EØS-debatten bli mangelfull. Dette er et synspunkt som samler aktørene i prosjektet – på tvers av ulike holdninger til EØS-avtalen. Prosjektet har ikke bedt verken Europautredningen eller regjeringen om å ta stilling til ulike alternativer til dagens EØS-avtale, men vi mener det ville være viktig at utvalget belyste hvilke alternativer som eksisterer per dags dato, eller som kan tenkes. Dette ville også bidratt til å styrke analysen til utvalget. Når man skal vurdere en avtale i forhold til bestemte kriterier, er det vanskelig å gjøre dette uten å ha ett eller flere alternativer å måle opp mot.

Dernest er det viktig at regjering og storting utreder alternativer som del av en politisk beredskap, særlig når man ser at EU tar initiativ til en gjennomgang av EØS-avtalen og skisserer en ennå mer omfattende EØS-avtale i fremtiden: *”Videre bør det gjennomgås hvorvidt EUs interesser er godt nok ivaretatt gjennom det eksisterende rammeverket eller alternativt gjennom en mer omfattende tilnærming, som omfatter alle områder av samarbeidet og som sikrer en horisontal koherens.”* (Hentet fra EU-rådets konklusjoner, 14.12.2010).

Europautredningen har hovedsakelig forholdt seg lojalt til instruksene om ikke å utrede alternativer til dagens EØS-avtale. Samtidig tar utredningen opp tråden fra EU-rådets konklusjoner, og tar i sitt avsluttende kapittel om veien videre opp til drøfting et forslag til omfattende endringer av EØS-avtalen, som i praksis vil innebære en helt ny og mye mer vidtrekkende avtale enn dagens. Utvalget skriver at: *”Dersom dagens tilknytningsform til EU skal videreføres på ubestemt tid, er det nærliggende å spørre om man burde forsøke å gjøre den mer enhetlig og sammenhengende, og forhandle frem en felles ramme rundt dagens avtaler.*

En slik ramme kan tenkes utformet på forskjellige måter, men det sentrale måtte være ett avtaleverk som omfattet det hele - inkludert EØS, Schengen, de andre justisavtalene, avtalene om sikkerhets- og forsvarspolitik, Interreg og andre programmer m.m. Videre måtte det være et felles institusjonelt rammeverk rundt det hele, med prosedyrer for overordnet og generell politisk dialog og styring, som mangler i dag. De nærmere prosedyrene kunne tenkes harmonisert, men kunne også fortsatt variere fra saksområde til saksområde, slik det er i EU. Det enkleste ville antakelig være en form for utvidet EØS-avtale som også dekker de andre områdene der Norge har avtaler, og styrker det politiske nivået på toppen. Men andre modeller kan også tenkes. Reformen kunne være rent institusjonell, og kun gå ut på en felles ramme rundt eksisterende avtaler, eller man kunne tenke seg samtidig å vurdere om ytterligere områder av EU-samarbeidet skulle inkluderes.” (NOU 2:2012, side 870)

Utredningen går med dette klart utenfor den instruksene de fikk fra utenriksministeren. Det som her skisseres er i praksis en helt ny avtale, der ESA og EFTA-domstolen kan tenkes å få ytterligere fullmakter. Når Europautredningen først gikk utenfor sin instruks og drøfter alternative måter å organisere samarbeidet på, er det svært mangelfullt at man ikke skisserer ulike løsninger, som grunnlag for reell drøfting.

I den europapolitiske redegjørelsen til Stortinget 17. november 2011, signaliserte utenriksminister Jonas Gahr Støre at den bebudede stortingsmeldingen om norsk europapolitikk skal *”skissere veien videre for norsk europapolitikk, med fokus på hvordan EØS-avtalen kan ivareta våre behov, og ta opp spørsmål som f.eks.: Hvordan skal vi best sikre norske interesser i lys av de store endringene EU har gjennomgått de siste årene? Kan det bli behov for nye, mer langsiktige tiltak for å sikre disse interessene i samarbeidet med EU?”*

Dette viser at heller ikke utenriksministeren ser dagens EØS-avtale, i kombinasjon med dagens sektoravtaler på andre områder, som noen endelig fasit på Norges tilknytning til EU.

Dette legitimerer og aktualiserer arbeidet til prosjektet Alternativer til dagens EØS-avtale. Prosjektet tar ikke stilling til EØS-avtalen eller ett bestemt alternativ, men vil synliggjøre ulike alternativer som eksisterer, både innenfor og utenfor rammen av dagens EØS-avtale. Vi har merket oss og setter pris på den positive omtale av rapporten som utenriksminister Jonas Gahr Støre kom med i forbindelse med vårt debattmøte om EØS og alternativer i Folkets hus i Oslo, 30. mars d.å.: *"Først vil jeg berømme arbeidsgruppen for det arbeidet som er gjort. Jeg mener det er et skikkelig stykke arbeid. Det er grundig og etter mitt skjønn et etterrettelig innspill i den norske samfunnsdebatten."*

Med bakgrunn i dette forventer vi at Alternativrapporten tas inn som del av et bredere grunnlag for regjeringens bebudede stortingsmelding om europapolitikken.

Jan Olav Andersen
Leder for styringsgruppa

Sigbjørn Gjelsvik
Prosjektleder

Vedlegg:

Alternativrapporten. Alternativer til dagens EØS-avtale.

Oversikt over tilsluttede organisasjoner, fagforbund og LO-avdelinger

Vedlegg

Tilsluttede organisasjoner, fagforbund og LO-avdelinger:

EL&IT-forbundet

Fagforbundet

Fellesforbundet

Fellesorganisasjonen

For velferdsstaten

LO i Fredrikstad

LO i Kristiansand og omegn

LO i Oslo

LO i Sarpsborg

LO i Trondheim

Natur og Ungdom

Nei til EU

Norges Bondelag

Norges Bygdekvinnelag

Norsk Bonde- og småbrukarlag

Ungdom mot EU